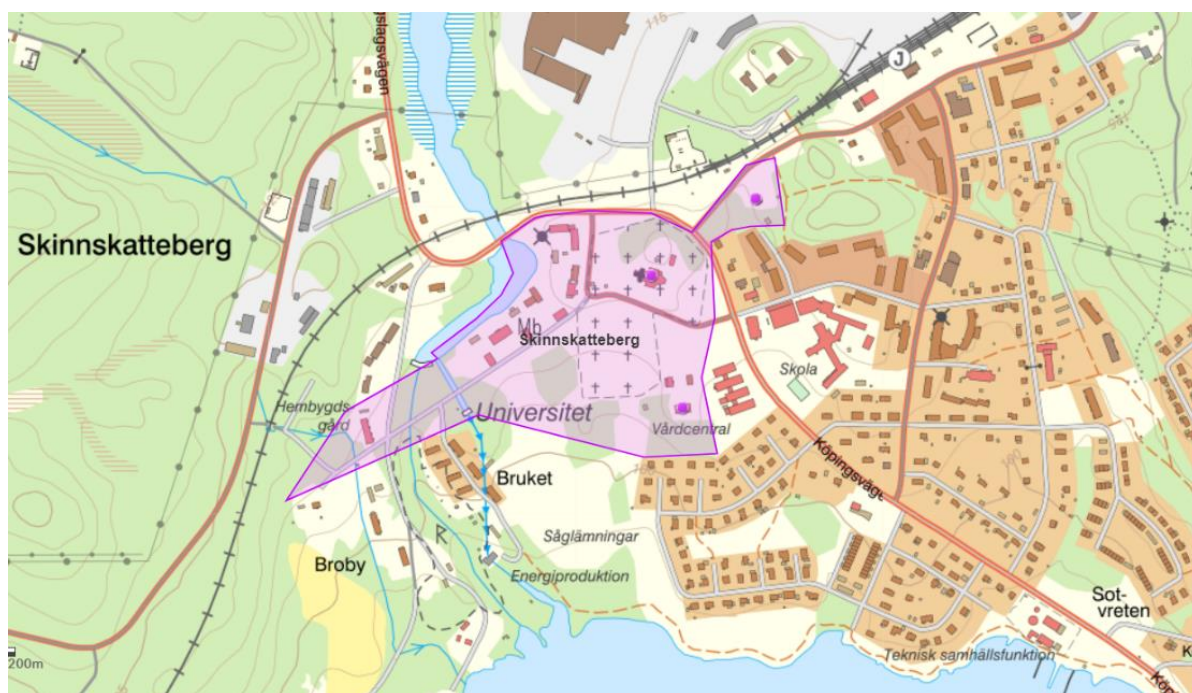

SKINNSKATTEBERG

OMGIVANDE LANDSKAP/SIKTLINJER

Skinnskattebergs socken ligger i nordvästra delen av Västmanlands län. Området är rikt på sjöar, vattendrag, skog och berg. Skinnskatteberg utvecklades genom järnbrytningen som var betydande redan under medeltiden. Tätorten med kyrka ligger på näset mellan sjöarna Övre och Nedre Vättern. Kyrkans läge är central i orten. Den ligger väl synlig på en höjd intill Köpingsvägen. Den har ett högrest kyrktorn som är synligt från stora delar av tätorten. Kyrkplatsen och den intilliggande gamla bruksmiljön ingår i ett område av riksintresse för kulturmiljövården.

VÄGNÄT/STIGAR/VATTENDRAG

Hedströmmen och sjöarna Övre och Nedre Vättern var förr mycket viktiga frakt- och transportvägar. Detta gjorde platsen vid kyrkbyn till ett naturligt centrum för Skinnskattebergs bergslag. Den äldre landsvägen passerade tidigare genom bruksområdet, förbi herrgården och delade sig vid kyrkberget. Sträckningen fick en ny övergång mot norr när järnvägen drogs vid sekelskiftet 1800/1900. Senare under 1900-talet har vägen dragits om norr och öster om byn med kyrka, bruk och herrgård. Den nya dragningen av Bergslagsvägen förbi kyrkans östra sidan skär av kantorsbostaden från kyrkan.

KYRKAN, DESS PLACERING OCH BYNS UTBREDELSE

Platsens första kapell byggdes i trä omkring 1490 (möjligen år 1540, källorna anger olika årtal). Det blev snart otillräckligt och sedan Skinnskatteberg bildat egen socken byggdes en större träkyrka 1579. I mitten av 1800-talet hade kyrkan stora reparationsbehov samtidigt som den blivit för liten för den växande folkmängden. Skinnskattebergs nya stenkyrka byggdes i nygotisk stil och stod färdig 1863 på höjden som kallas Kyrkberget. I länet finns få kyrkobyggnader i stilen och från tiden. Ett exempel är den nya kyrka i Tärna, Sala kommun, som stod färdig 1898.

Prästgården är placerade söder om kyrkan. Öster om kyrkan ligger Skinnskattebergs herrgård. Skinnskattebergs bruk anlades vid mitten av 1700-talet och herrgårdsbyggnaden byggdes på 1770-talet. Den är byggnadsminne sedan 1974 och används idag som skogsmästarskola. Området har en rik historia och utgjorde länge Skinnskattebergs centralpunkt, innan centrumbebyggelsen successivt flyttades österut på 1900-talet. Samhället växte då järnvägen drogs genom Skinnskatteberg. Ett nytt stationshus (idag byggnadsminne) byggdes öster om kyrkbyn. På 1950-talet expanderade orten och det nya centrumet förtätades med affärer och service.

Järnvägen norr om kyrkan skar av klockargårdens och komministerbostadens väg till och från kyrkan. En ny överfart över järnvägens drogs österut vid brukskontoret. 1911 anlades en ångsåg vid Övre Vätterns strand norr om klockargården. 1950 anlades en boardfabrik väster om. Området utvecklades mer och mer till ett renodlat industriområde och klockargården revs på 1980-talet. Kantorsbostaden från 1800-talet ligger väster om kyrkan. Den tidigare gröna ytan med stig mellan kyrkan och bostaden är idag ersatt av Köpingsvägen.

Kommunhuset anlades på 1950-talet i anslutning till kyrkan och herrgården väster om Kyrkberget intill Köpingsvägen. Byggnaden innehöll även samhällsfunktioner som apotek, tandklinik och bibliotek. Orten har vuxit åt sydöst under 1900-talet. Skola, kulturhus, äldreboende och bostadsområden har tillkommit öster om Köpingsvägen.

GRÖNSTRUKTUR

Kyrkogården närmast kyrkan är troligen använd sedan 1500-talet. På 1870-talet jämnades den kuperade marken till genom sprängning och jordfyllning. På 1890-talet utvidgades den österut. Den kyrkogård som idag används invigdes 1923 och ligger i en sydsluttning ner mot sjön Nedre Vättern. Prästgården är placerad söder om kyrkan. Infarten markeras med en allé.

I den äldre kyrkbyn och bruksområdet finns idag få privatbostäder. Området har stora gröna ytor med trädrader och i grupper. Efter att herrgårdsbyggnaden stod färdig år 1779 anlades en stor engelsk park framför byggnaden. Parken finns kvar i form av en större gräsmatta framför huvudbyggnaden med siktlinjer ner mot sjön.

BEBYGGELSE

Sydöst om herrgården ligger arbetarbostäder. En arbetarlänga inrymmer numera hembygdsgården. På 1920-talet byggdes en missionsal i södra delen av byggnaden. Ett nu rivet sockenmagasin låg på 1800-talet norr om kyrkan i närheten av komministergården. En fattigstuga låg en bit öster om kyrkan. Idag ligger det ett äldreboende på samma plats som började byggas på 1950-talet. Under 1900-talet byggdes enbostadshus mellan kyrkan och kantorsbostaden.

<i>Byggnadstyp</i>	<i>Årtal</i>	<i>Kommentar</i>
Ja Kyrkan	1858–66	
Ja Prästgård	1804	Flygelbyggnader senare 1900-tal
Sockenstuga		
Klockargård		
Fattigstuga		
Skolhus		
Tiondebod		
Sockenmagasin		Stod norr om järnvägen, riven eller flyttad
Kyrkstall		
Ja Kantorsbostad	1800-tal	Möjligen även klockarbostad i perioder

TIDSPERIOD

Äldre medeltid till 1350	○ 1 Betydande värde som helhet
Yngre medeltid 1350–1550	2 Betydande värde i delar
1550–1760	3 Få betydande värden
○ 1760–1860	
1860–1920	
1920–2000	
Blandad tidsperiod	

ANVÄNDNING IDAG

Kyrklig verksamhet, skolverksamhet med boende, offentliga byggnader (kommunhus, kulturhuset korpen), vårdcentral.

ATT TÄNKA PÅ

Skinnskattebergs herrgård och Skinnskattebergs stationshus är byggnadsminnen och skyddas av 3:e kap kulturmiljölagen.

Skinnskattebergs kyrka och före detta prästgård ingår i riksintresse för kulturmiljövården U4 Hedströmsdalen.

Samtliga fornminnen är skyddade enligt 2:e kapitlet Kulturmiljölagen.

Kyrkobyggnaden, kyrkotomten, de kyrkliga inventarierna och begravningsplatsen skyddas genom 4:e kapitlet kulturmiljölagen.

Miljöbalkens generella biotopskydd gäller för odlingsrösen, stenmurar, åkerholmar, alléer (även enkelradig), småvatten och våtmarker, källor samt pilevallar (hamlade träd på rad).

Delar av marken inom området kan regleras av detaljplan enligt plan- och bygglagen.

VIDARE UNDERSÖKNINGAR

Var låg tidigare prästgård, var fanns odlingsmark, skog etc.?

KÄLLOR

Kulturminnesvårdsprogrammet för Skinnskattebergs kommun, 1982

Kulturhistorisk karakteristik Skinnskattebergs kyrka, 2005, Västerås stift

Skinnskattebergs kyrka.

Skinnskattebergs herrgård från söder.

Skinnskattebergs prästgård.

F.d genomfartväg, till höger kyrka, till vänster kyrkogård, i fonden kommunhus.

Kyrkogård mot sjön.

Kantorsbostad.

Vy mot kyrkan med Kulturhuset Korpen i förgrunden och Köpingsvägen strax bakom.